

Executive summary

Souhrn

Z více než 100 ukazatelů, které jsou předmětem této zprávy, jich bylo 12 vybráno jako ukazatele hlavní. Smyslem těchto ukazatelů je nastínit, jak dalece EU celkově pokročila na cestě k udržitelnému rozvoji, a to měřeno na základě cílů vymezených ve strategii EU pro udržitelný rozvoj. Hodnocení pokroku dosaženého od roku 2000 na základě těchto hlavních ukazatelů vyznívá poněkud nejednoznačně, což ostatně vyplývá i z tabulky níže.

Tabulka 0.1: Hodnocení změn u hlavních ukazatelů udržitelného rozvoje (EU-27, od r. 2000) ⁽¹⁾

Oblast udržitelného rozvoje	Hlavní ukazatel	Hodnocení změny v EU-27
Sociálně-ekonomický vývoj	Reálný HDP na obyvatele	
Udržitelná spotřeba a výroba	Produktivita zdrojů	
Sociální začlenění	Osoby ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením (*)	
Demografické změny	Míra zaměstnanosti starších pracovníků ⁽²⁾	
Veřejné zdraví	Střední délka života při narození (**)	
Změna klimatu a energie	Emise skleníkových plynů	
	Podíl obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie (**)	
	Spotřeba primární energie	
Udržitelná doprava	Spotřeba energie v dopravě ve vztahu k HDP	
Přírodní zdroje	Index výskytu běžných druhů ptáků	
	Odlov ryb z populací, u nichž jsou překročeny bezpečné biologické limity	
Globální partnerství	Oficiální rozvojová pomoc (**)	
Řádná správa věcí veřejných	<i>[Bez hlavních ukazatelů]</i>	:

(*) Od r. 2008 (**) Od r. 2004

Na následujících stránkách lze nalézt podrobnější zhodnocení klíčových trendů vývoje od roku 2000, které doplňuje analýzu hlavních ukazatelů udržitelného rozvoje.

(¹) Metody hodnocení a význam symbolů znázorňujících počasí jsou vysvětleny v úvodu.

(²) Vzhledem ke změně metodiky nelze hodnocení tohoto ukazatele porovnat s předchozími monitorovacími zprávami. K podrobnostem viz kapitola „Demografické změny“ v této zprávě.

Je Evropská unie na cestě k udržitelnému rozvoji?

Klíčové trendy sociálně-ekonomického vývoje

Reálný HDP na obyvatele – náznak mírného oživení?

- V období let 2000 až 2012 se v EU **reálný HDP na obyvatele** zvýšil v průměru o 0,9 % za rok. V období let 1995 až 2007, tj. před začátkem hospodářské krize, HDP na obyvatele v EU rostl nepřetržitě, a to průměrně o 2,4 % za rok.
- V roce 2008 postihla reálnou ekonomiku finanční a hospodářská krize a v roce 2009 HDP na obyvatele (oproti r. 2008) poklesl o 4,8 %. Rychlou realizací fiskálních stimulů a dalších opatření politik na vnitrostátní úrovni i na úrovni EU se podařilo nejhorší dopady krize zmírnit a HDP na obyvatele v letech 2010 a 2011 stabilizovat.
- Po nevýrazném oživení reálný HDP na obyvatele v roce 2012 (oproti r. 2011) znovu poklesl, tentokrát o 0,6 %.

Recese i nadále ovlivňuje podmínky pro investice v EU

- Mezi lety 2003 a 2007 došlo v souvislosti s vývojem hospodářského cyklu k mírnému nárůstu **investic** (jakožto podílu na HDP). S poklesem důvěry domácností a firem v době otřesů na finančním trhu a hospodářské krize začal rychlý propad investic. Hlavním faktorem, který mezi lety 2009 a 2011 vedl k prudkému snížení investic na asi 19 % HDP, tedy desetileté minimum, byla úsporná opatření v podnikatelském sektoru.
- Vývoj **míry úspor domácností** v EU mezi lety 2000 a 2012 odpovídal fázím hospodářského cyklu. Zatímco v době konjunktury v letech 2003 až 2007 domácnosti své úspory snižovaly, tento trend se vlivem hospodářských otřesů a nárůstu nejistoty na trhu po krizi obrátil. Přes náznaky slabého hospodářského oživení začala míra úspor domácností po roce 2009 znovu klesat.

Stala se ekonomika EU konkurenceschopnější a inovativnější?

- Setrvalý nárůst **produktivity práce** v letech 2000 až 2007 se v důsledku zpomalení hospodářské aktivity v letech 2008 a 2009 zastavil. Ačkoliv se v roce 2010 produktivita opět začala vzmáhat a v následujících letech dále stoupala, bude její dlouhodobé zvyšování záviset na tom, zda v budoucnu dojde k odpovídajícím úpravám na trhu práce. K nim by mohly mimo jiné patřit změny v pohybu pracovníků mezi jednotlivými státy, odvětvími a regiony nebo výše mezd reagující na různé podmínky na trhu práce.
- V období let 2000 až 2007 byl podíl celkových **výdajů na výzkum a vývoj** na HDP relativně stabilní a dosahoval 1,85 %. Na tomto ukazateli se krátkodobé dopady hospodářské krize doposud neprojeví. V letech 2008 a 2009 se jeho hodnota dokonce mírně zvýšila a v dalších dvou letech se pak ustálila na úrovni 2 % HDP. Hlavní roli v tomto směru sehrála skutečnost, že se vlády snažily podpořit hospodářský růst zvýšením výdajů na výzkum a vývoj.
- **Energetická náročnost** v EU mezi lety 2003 a 2009 setrvale klesala, následně se v roce 2010 zvýšila a v roce 2011 se znovu a ještě výrazněji snížila. Tento pozitivní trend byl zaznamenán v rámci absolutního zrušení vazby mezi hrubou domácí spotřebou energie a hospodářským růstem.

Nevýrazné oživení trhu práce

- Míra zaměstnanosti v EU se zvýšila z 66,6 % v roce 2000 na 70,3 % v roce 2008. Tento nárůst skončil v roce 2009, kdy vlivem hospodářské recese trh práce dále stagnoval, a míra zaměstnanosti se až do roku 2012 pohybovala kolem 68,5 %.

EU tak opustila trajektorii vedoucí k dosažení 75% míry zaměstnanosti, což je cíl stanovený ve strategii Evropa 2020.

- **Regionální rozdíly v zaměstnanosti** v rámci EU se v období let 2000 až 2007 snížily o 2,1 procentního bodu. Dosažený pokrok vzal za své s hospodářskou krizí, v jejímž důsledku se rozdíly mezi regiony v oblasti zaměstnanosti postupně vrátily na úroveň z roku 2000 (13,3 % v roce 2012). Pozitivní naopak je, že rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů klesl na 5,6 procentního bodu, tedy desetileté minimum.
- V období let 2001 až 2004 **celková míra nezaměstnanosti** v EU obecně rostla. V následujících čtyřech letech (2005 až 2008) míra nezaměstnanosti setrvala klesala až na 7,1 % v roce 2008. Tento pozitivní vývoj byl následně přerušeno, míra nezaměstnanosti začala prudce narůstat a v roce 2012 dosáhla v EU rekordních 10,5 %.

Klíčové trendy v udržitelné spotřebě a výrobě

Absolutní zrušení vazby mezi spotřebou materiálu a hospodářským růstem?

- V roce 2011 vytvářela EU s každým kilogramem spotřebovaného materiálu ekonomickou hodnotu ve výši 1,60 EUR. Oproti roku 2000, kdy se na jeden kilogram vytvářela hodnota o výši pouze 1,34 EUR, se jednalo o významné zlepšení **produktivity zdrojů**.
- K tomuto zvýšení účinnosti došlo proto, že HDP rostl rychleji než **domácí spotřeba materiálů**, a to zejména v období před hospodářskou krizí. Od roku 2007 dochází v EU k prudkému poklesu využívání surovin, čímž se domácí spotřeba materiálů dostává dokonce až pod úroveň z doby před deseti lety. Hospodářské oživení však v roce 2011 znamená změnu tohoto trendu.
- Tyto rozdílné trendy – rostoucí HDP a zároveň klesající domácí materiálová spotřeba – svědčí o tom, že v EU mezi lety 2000 a 2011 došlo k absolutnímu zrušení vazby mezi ekonomickým růstem a využíváním zdrojů. Není však jasné, zda se jedná o skutečný přelom v modelu využívání zdrojů, nebo jen o důsledek vlivu hospodářské krize na odvětví náročná na zdroje, jako je např. stavebnictví.

Zlepšení v oblasti nakládání s odpady a emisí znečišťujících látek

- Postupy v oblasti **nakládání s odpady** se v EU od roku 2000 významně zlepšily. Nejméně ekologická metoda likvidace odpadů, ukládání na skládky, se postupně nahrazuje spalováním a ve větší míře také recyklací a kompostováním. V roce 2011 bylo recyklováno nebo zkompostováno přibližně 40 % komunálního odpadu.
- Nakládání s odpady se u jednotlivých zemí EU značně liší. Ukládání na skládky představovalo v roce 2011 hlavní způsob likvidace odpadů v Bulharsku, Chorvatsku a Rumunsku (jeho podíl přesahoval 90 %), zatímco v Německu, Nizozemsku a Švédsku nedosahovala míra využití této metody ani 1 %.
- K podobnému zlepšení došlo také v oblasti **emisí acidifikujících látek** a prekurzorů ozonu **do ovzduší**. Od roku 1990 objem emisí neustále klesá, díky čemuž splnila EU-27 v roce 2011 své emisní cíle, pokud jde o oxidy síry (SO_x) a nemetanové těkavé organické sloučeniny (NMVOC). Dvanáct členských států však alespoň u jedné ze čtyř uvedených znečišťujících látek vykázalo emise převyšující příslušné národní stropy.

Chybí jasný trend k udržitelnějším vzorcům spotřeby

- **Spotřeba elektrické energie v domácnostech** od roku 1990 téměř neustále stoupá. Na vině je zejména nárůst počtu domácností a změna ve vzorcích spotřeby, tyto faktory mají větší vliv než zvyšování účinnosti elektrospotřebičů. Jedná se o tzv. zpětný efekt („rebound effect“). Na rozdíl od jiných ukazatelů spotřeby uvedených v této zprávě nebyla spotřeba elektrické energie hospodářskou krizí skoro vůbec ovlivněna: po roce 1990 došlo k prudkému snížení spotřeby elektrické energie až v roce 2011.
- Obdobně stoupala v EU od roku 1990 **konečná spotřeba energie**. V roce 2005 se však situace změnila, spotřeba energie se ustálila a v následujících letech poklesla. K tomuto snížení došlo částečně vlivem poklesu ekonomiky EU v letech 2009 a 2011; v roce 2011 se tak konečná spotřeba energie vrátila na úroveň z období před rokem 2000.
- Vzhledem k tomu, že zejména od roku 2005 je vývoj spotřeby elektrické energie v domácnostech odlišný od vývoje konečné spotřeby energie, nelze říci, zda se

vzorce spotřeby v EU staly udržitelnějšími.

Vzorce výroby jsou šetrnější k životnímu prostředí

- Vzorce výroby v EU se za poslední roky naopak zlepšily. Počet organizací, které zavedly certifikovaný systém environmentálního řízení podle tzv. **systému pro environmentální řízení podniků a audit (EMAS)**, se od roku 2003 zvýšil. V roce 2013 se zvláště vysokou mírou zavedení systému EMAS – měřenou počtem organizací registrovaných v systému EMAS na milion obyvatel – vyznačovaly Kypr, Rakousko, Španělsko, Itálie, Německo a Dánsko.
- Podobně v EU od roku 2005 stále narůstá udržitelnost zemědělských postupů, což dokládá vyšší podíl **ekologického zemědělství**. Tento dynamický rozvoj se také odráží ve stále vyšších tržbách za produkty ekologického zemědělství na potravinovém trhu EU.

Klíčové trendy v oblasti sociálního začleňování

Počet osob ohrožených chudobou či sociálním vyloučením od roku 2008 stoupá

- Mezi lety 2008 a 2012 počet **osob ohrožených chudobou či sociálním vyloučením** vzrostl o 8,7 milionu, z 115,7 milionu na 124,4 milionu. V období let 2005 až 2009 přitom počet těchto osob klesal. Po vypuknutí hospodářské krize ovšem začal znovu stoupat.
- Těchto 124,4 milionu osob, které byly v EU v roce 2012 ohroženy chudobou a sociálním vyloučením, představuje 25 % celkového počtu obyvatel. Čtvrtina obyvatel EU tedy zažila alespoň jednu z forem chudoby, na které se vztahuje hlavní ukazatel pro tuto oblast: příjmovou chudobu, závažnou materiální deprivaci a nedostatek pracovních příležitostí. Stávající úroveň chudoby a sociálního vyloučení ohrožuje dosažení cíle strategie Evropa 2020 v oblasti snižování chudoby, jímž je do roku 2020 zbavit ohrožení chudobou a sociálním vyloučením alespoň 20 milionů lidí.

Nárůst příjmové chudoby a zhoršení životních podmínek

- Počet osob **ohrožených chudobou po sociálních transferech** se z 80,7 milionu v roce 2008 zvýšil na 85,3 milionu v roce 2012. Na rozdíl od hlavního ukazatele se toto číslo od roku 2005 téměř neustále zvyšovalo, a to i v době před hospodářskou krizí, přičemž po roce 2009 se nárůst zrychlil. Příjmová chudoba představuje nejrozšířenější formu chudoby v EU: v roce 2012 postihovala 17,1 % všech obyvatel EU.
- V letech 2008 až 2012 výrazně vzrostl počet osob trpících **závažnou materiální deprivací**: ze 41,4 milionu na 51,0 milionu. Tento trend však nebyl setrvalý, k významnému obratu došlo v roce 2009. Mezi lety 2005 a 2009 sice počet osob trpících závažnou materiální deprivací výrazně klesl (o téměř 12 milionů), avšak od této doby došlo k opětovnému nárůstu (o 11,2 milionu); v EU tak v roce 2012 bylo touto formou chudoby zasaženo 10,3 % obyvatel.
- Situace v oblasti **příjmové nerovnosti** se mezi lety 2005 a 2012 téměř nezměnila. V roce 2012 připadalo na nejbohatších 20 % obyvatel EU více než 38 % národního ekvivalizovaného příjmu, tato skupina tedy vydělávala pětkrát více než nejchudších 20 %, na které připadalo pouze něco pod 8 %.

Chybí jasný trend k udržitelnějšímu trhu práce

- Počet osob žijících v domácnostech s **velmi nízkou intenzitou práce** vzrostl mezi lety 2008 a 2012 z 34,3 milionu na 36,9 milionu. V letech 2006 až 2009 došlo v tomto směru, podobně jako u dalších ukazatelů týkajících se chudoby, ke zlepšení, poté však hodnota tohoto ukazatele začala souběžně se zvyšující se mírou nezaměstnanosti opět narůstat, načež mezi lety 2011 a 2012 klesla o 4,1 %. S ekonomickou neaktivitou značně narůstá ohrožení chudobou. V roce 2012 žilo 9,8 % občanů EU ve věku 0 až 59 let v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce.
- **Dlouhodobá míra nezaměstnanosti** v EU mezi lety 2004 a 2008 klesala. Od roku 2008 však znovu dochází k jejímu nárůstu a v roce 2012 dosahuje její hodnota historického maxima 4,6 %.

V období let 2006 až 2011 se významně **snížily rozdíly v odměňování žen a mužů**. Navzdory tomuto pozitivnímu vývoji však ženy v roce 2011 vydělávaly stále o 16,2 % na hodinu hrubého méně než muži.

Zlepšení situace v oblasti vzdělávání

- Podíl osob **předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu** od roku 2003 neustále klesá, v roce 2012 činil jejich podíl 12,8 %. Pokud bude dosavadní trend pokračovat, podaří se zřejmě dosáhnout cíle snížit počet osob, které předčasně ukončují školní docházku, do roku 2020 pod 10 %.
- Od roku 2000 se neustále zvyšuje podíl osob ve věku 30 až 34 let s **dosaženým terciárním vzděláním**. Tento trend naznačuje, že cíle strategie Evropa 2020 zvýšit tento podíl minimálně na 40 % bude dosaženo.
- Podíl **dospělých osob s nízkým dosaženým vzděláním** od roku 2000 výrazně klesl. Tento vývoj je patrný u všech věkových skupin.
- V období let 2003 až 2012 se zvýšil počet osob zapojených do **celoživotního učení**, k tomuto nárůstu však z velké části došlo mezi lety 2003 a 2005, a od té doby se s účastí na celoživotním učení dále nepokročilo. Nejvyšší míru zapojení v tomto směru vykazují severské země, v Bulharsku, Řecku a Rumunsku je naproti tomu míra účasti na této formě učení nízká, a vůbec nebo téměř vůbec se nezvyšuje.

Klíčové trendy v oblasti demografických změn

Hospodářská krize nemá vliv na míru nezaměstnanosti starších pracovníků

- V roce 2012 bylo zaměstnáno 48,9 % **starších pracovníků**. Od roku 2000 **míra jejich zaměstnanosti** neustále mírně stoupá. Nárůst účasti starších osob v pracovní síle je setrvalý a krize se jej zřejmě nedotýká. Dosud však nebyl splněn cíl jejich 50% zaměstnanosti, jenž měl být podle Lisabonské strategie, tedy strategie, jež bezprostředně předcházela strategii Evropa 2020, dosažen v roce 2010.
- V období let 2000 až 2012 došlo ke zřetelnému snížení rozdílů v zaměstnanosti starších pracovníků a pracovníc. Míra zaměstnanosti je v této skupině u žen sice stále nižší než u mužů, její nárůst je však u žen jednoznačně vyšší: od roku 2000 dosáhl 14,4 procentního bodu oproti 9,3 procentního bodu u mužů.

Vývoj struktury obyvatelstva potvrzuje demografické výzvy

- V roce 2011 dosahovala v EU **střední délka života ve věku 65 let** u žen 21,3 roku a u mužů 17,2 roku. Očekávaná délka života se u obou pohlaví od roku 2002 neustále zvyšuje, přičemž rozdíly mezi ženami a muži se stírají. Vzhledem k tomu, že v roce 2011 nedosahovalo tempo přírůstku u žen ani 1 %, není jasné, zda se bude dále zvyšovat i v budoucnu.
- V roce 2011 dosahovala **míra plodnosti** v EU 1,57 dítěte na ženu. Oproti roku 2002 se jedná o 8% nárůst. Po období, v němž plodnost stabilně dosahovala 1,6 dítěte na ženu, se však průměrný počet narozených dětí v roce 2011 mírně snížil.
- Mimo to, že v poslední době klesla plodnost, se v roce 2011 v EU snížila i **čistá míra migrace**. Tyto dva sestupné trendy by mohly urychlit demografickou změnu, a v zemích Evropy by se tak mohl zvýšit podíl starších osob.
- **Poměr starších osob k obyvatelstvu v produktivním věku** v EU se stále zvyšuje a v roce 2012 dosáhl už 25,8 %. Podle aktuálních prognóz by měl tento nárůst setrvale pokračovat až do roku 2050, a poté by se měl tento poměr ustálit na úrovni přibližně 55 %.

K výraznému zlepšení výše příjmu důchodců nedošlo

- Průměrná **výše příjmu důchodců** v EU v roce 2012 činila 56 % výdělku

ekonomicky aktivního obyvatelstva ve věku 50 až 60 let. Náhradový poměr, který se předtím víceméně stabilně pohyboval okolo 50 %, od roku 2010 mírně narůstá.

- Poměr výše příjmů starších osob z důchodu k výši výdělku osob ve věku od 50 do 59 let v rámci všech členských států sahal od 39 % na Kypru až k 79 % v Lucembursku. Rozdíly mezi členskými státy se za období let 2005 a 2012 mírně prohloubily.

Stav veřejných financí v EU se stále nezlepšil

- Od roku 2007, kdy propukla hospodářská krize, se **veřejný dluh** EU výrazně zvýšil. V roce 2007 klesl pod 60% referenční úroveň stanovenou Maastrichtskou smlouvou (na 59 %), ale v následujících letech značně narostl, a v roce 2012 dosáhl úrovně 85,3 % HDP. Veřejný dluh jednotlivých členských států EU se značně lišil, přičemž nejnižší byl v Estonsku (10,1 % HDP) a nejvyšší v Řecku (156,9 % HDP).
- Jedním z faktorů ovlivňujících veřejné výdaje jsou náklady států v souvislosti s výplatou důchodů. Rada členských států provedla reformu důchodového systému s cílem prodloužit délku ekonomicky aktivního života obyvatelstva. V období let 2000 až 2011 se průměrná **délka ekonomicky aktivního života** zvýšila o 1,8 roku. V roce 2011 muži průměrně pracovali 37,4 roku svého života a ženy 31,9 roku.

Klíčové trendy v oblasti veřejného zdraví

Vyšší střední délka života neznamená delší život ve zdraví

- **Střední délka života při narození** u žen i mužů v období mezi rokem 2005 a 2011 mírně vzrostla, přičemž u mužů se ročně zvyšovala o 0,4 % a u žen o 0,3 %. Počet **let při narození prožitých ve zdraví** se však u žen nezvýšil a u mužů se zvýšil pouze mírně.
- Z výraznějšího prodloužení střední délky života a nižšího nárůstu počtu let prožitých ve zdraví vyplývá, že lidé v průměru neprožívají stáří ve zdraví, nýbrž s nějakým druhem postižení nebo nemoci.

Zlepšování hodnot ukazatelů v oblasti zdraví se s počátkem hospodářské krize zpomalilo a nerovnosti v této oblasti stále přetrvávají

- V letech 2000 až 2009 klesla v EU **úmrtnost v důsledku chronických nemocí** ze 142 na 116 případů na 100 000 obyvatel ve věku do 65 let. Výraznější pokles (2,4 %) byl zaznamenán u mužů, u nichž je v současné době pravděpodobnost úmrtí v důsledku chronické nemoci větší než u žen (u nich došlo k poklesu o 1,9 %), což naznačuje, že se rozdíl v úmrtnosti mezi ženami a muži stírají. Úmrtnost v důsledku chronické nemoci se sice snížila, podíl úmrtí v důsledku chronické nemoci na celkových úmrtích se však nezměnil. Nižší úmrtnost v důsledku chronické nemoci tak zřejmě pramení především z celkového poklesu úmrtnosti.
- **Úmrtnost v důsledku sebevražd** v letech 2000 až 2010 celkově v průměru o 1,4 % klesla. Trend však nebyl stabilní. Průměrný roční pokles byl v letech 2000 až 2007 mnohem výraznější a činil 2,5 %. Počet sebevražd se pak ovšem v roce 2008 (o 2 %) a v roce 2009 (o další 3 %) podstatně zvýšil, načež v roce 2010 znovu klesl. K nárůstu úmrtnosti v důsledku sebevražd od roku 2007 došlo především u mužů, což může souviset s vlivem hospodářské krize na nezaměstnanost.
- Obtížná ekonomická situace omezuje **přístup ke zdravotní péči**. V letech 2005 až 2009 podíl obyvatel, kteří si podle vlastního vyjádření nemohli zdravotní péči dovolit, klesal, v roce 2009 však začal opět narůstat, a v roce 2011 dosáhl 2,3 %. Ze souvislosti této změny trendu s hospodářskou krizí a s přetrvávajícími nerovnostmi v přístupu ke zdravotní péči z hlediska příjmů vyplývá, že obtížná ekonomická situace omezuje přístup ke zdravotní péči.

Ke zlepšení u faktorů ovlivňujících zdraví, jako je produkce toxických chemických látek a expozice obyvatelstva znečištěnému ovzduší, nedošlo nebo bylo toto zlepšení nedostatečné

- **Produkce toxických chemických látek** se v EU v období let 2002 až 2007 mírně zvýšila, v letech 2008 a 2009 však v důsledku hospodářské krize výrazně poklesla. O dva roky později (v roce 2011) se, jakmile došlo k oživení evropského trhu, produkce těchto látek vrátila na někdejší vysokou úroveň. Dočasné snížení lze tudíž vysvětlit stagnací hospodářství a následným poklesem průmyslové výroby za hospodářské krize.
- **Expozice** městského obyvatelstva **ovzduší znečištěnému částicemi** v letech 2000 až 2011 klesla o 1 mikrogram na metr kubický a v roce 2011 dosáhla úrovně 27 mikrogramů na metr kubický. Vzhledem ke značnému kolísání hodnot mezi jednotlivými roky je však obtížné určit jasný trend. Cíle pro rok 2010, který spočíval ve snížení emisí na 20 mikrogramů, se dosáhnout nepodařilo. V roce 2010 dosahovaly emise částic 26 mikrogramů na metr kubický, a stanovený cíl tedy přesahovaly o 6 mikrogramů.
- Celková **expozice** městského obyvatelstva **ovzduší znečištěnému ozonem** se v letech 2000 až 2011 meziročně zvyšovala v průměru o 1,7 %. Vzhledem k vlivu počasí na koncentraci ozonu a k velkým rozdílům mezi jednotlivými státy však byl vývoj v tomto směru nestálý.

Klíčové trendy v oblasti změny klimatu a energie

Přes snížení emisí skleníkových plynů v EU celosvětová teplota roste

- **Emise skleníkových plynů** se v EU od roku 1990 podstatně snížily. K největšímu poklesu došlo na začátku devadesátých let 20. století a v letech 2007 až 2011. Cíl snížit do roku 2020 emise skleníkových plynů oproti roku 1990 o 20 %, který stanoví strategie Evropa 2020, je zcela jistě dosažitelný.
- Největší pokles byl zaznamenán ve zpracovatelském průmyslu, ve stavebnictví a v energetice. Ke snížení emisí došlo i v odvětví nakládání s odpady a v zemědělství, jejich podíl na celkových emisích skleníkových plynů je však menší. Pouze v sektoru dopravy se objem emisí zvyšuje. K rychlému nárůstu došlo zejména u emisí z mezinárodní letecké dopravy a námořní dopravy. Nad úroveň z roku 1990 se i nadále pohybují také emise z pozemní dopravy, jejich objem se však od roku 2007 snižuje.
- V EU sice objem emisí skleníkových plynů klesá, ve světě však o to více roste. Koncentrace skleníkových plynů v atmosféře se zvyšují. K nárůstu teploty v reakci na emise sice dojde až s určitým časovým odstupem, avšak již nyní je v záznamech **průměrné celosvětové teploty** jasně patrný stoupající trend. Za poslední čtyři desetiletí se proces oteplování značně urychlil.

Chybí jasný trend směrem k nižší poptávce po energii

- **Spotřeba primární energie** v EU v letech 1990 až 2006 téměř neustále rostla, v roce 2011 se pak ale vrátila na úroveň z roku 1990. Tento sestupný trend však nebyl stálý. Je otázkou, zda se ho podaří udržet i poté, co hospodářství EU začne opět více růst.
- V roce 2011 byla **více než polovina energie, která se v EU spotřebuje, dovezena**. Podíl energie dovážené ze zemí mimo EU na celkovém objemu potřebné energie se od začátku devadesátých let 20. století téměř každý rok zvyšuje. Od roku 2006 mírně přesahuje 50 %.

Rychlé rozšiřování energie z obnovitelných zdrojů, zejména v odvětví elektrické energie

- Energie vyrobená z biomasy, větrná, solární a geotermální energie se na pokrytí konečné poptávky po energii v EU podílejí stále více. **Podíl energie z obnovitelných zdrojů** se v letech 2005 až 2011 zvýšil ve všech členských státech. Zdaleka největším zdrojem obnovitelné energie je biomasa, nejrychleji se ovšem rozvíjí energie větrná a solární.
- Nejvíce se obnovitelné zdroje energie využívají v odvětví elektrické energie, kde v roce 2011 zajišťovaly pětinu hrubé výroby energie.
- Naopak v **dopravě** se v roce 2011 podíl použitých obnovitelných zdrojů energie oproti předchozímu roku snížil. Příčinou však byly statistické úpravy, v rámci nichž došlo k vyloučení biopaliv, kterým chybělo osvědčení o udržitelnosti. Podle údajů z roku 2010 však EU průběžný cíl zvýšit využití obnovitelných zdrojů energie v dopravě přesto nesplnila.

Klíčové trendy v udržitelné dopravě

K absolutnímu zrušení vazby mezi spotřebou energie v dopravě a hospodářským růstem nedošlo

- Od roku 2000 klesla **spotřeba energie v dopravě na jednotku HDP** o 8,3 %. Sestupný trend je od počátku hospodářské krize o něco výraznější. Od roku 2007

byl totiž v každém ze čtyř následujících roků u ekologické složky tohoto ukazatele, tj. spotřeby energie v dopravě, zaznamenán pokles. Celkem se za období let 2000 až 2011 zvýšil objem spotřeby energie v dopravě o 6,7 %, ekonomika ovšem rostla rychleji (o 16,5 %).

- Tyto dva časově si odpovídající trendy – zvýšení spotřeby energie a (ještě větší) růst HDP – naznačují, že v letech 2000 až 2011 došlo v EU k relativnímu narušení vazby mezi spotřebou energie v dopravě a hospodářským růstem. V letech 2010 a 2011 bylo zaznamenáno absolutní zrušení vazby v tomto směru (došlo ke snížení spotřeby energie v dopravě a zároveň k růstu ekonomiky). Není však jisté, zda se jedná o setrvalý trend, nebo jen o důsledek hospodářské krize.

Žádná zásadní změna druhů dopravy a mobility

- Dopravní výkonnost se u jednotlivých druhů dopravy nijak výrazně neliší. **Rozložení druhů osobní dopravy** v roce 2011 bylo velmi podobné jako v roce 2000. V **nákladní dopravě** došlo od roku 2009 k mírným změnám: železniční doprava od silniční dopravy získala zpět pozice, které v její prospěch předtím ztratila. I u nákladní dopravy se tedy rozložení podle druhů blíží stavu z roku 2000. Příčinou uvedených drobných změn přitom může být i metodika.
- Rozložení druhů dopravy se sice na úrovni EU příliš nemění, mezi členskými státy se však podíly jednotlivých druhů dopravy značně liší. Ačkoliv byla v roce 2011 v osobní i nákladní přepravě nejvíce využívána silniční doprava, vykazovaly některé členské státy, například pobaltské země, významný podíl železniční nákladní dopravy, který přesahoval 30 %.
- Nebylo zaznamenáno žádné podstatné narušení vazby mezi objemem nákladní dopravy a HDP. Krize značně ovlivnila jak HDP, tak i objem dopravy, přičemž na objemu dopravy se podepsala výrazněji. Údaje od roku 2009 ukazují velmi nespokojivé oživení. Zatím však nelze říci, zda toto oživení představuje narušení výše uvedené vazby.

Negativní dopady dopravy nebyly dosud omezeny

- Od roku 2000 stále nedošlo k celkovému **snížení emisí skleníkových plynů z dopravy**. Od roku 2007 sice objem emisí v důsledku hospodářského propadu klesá, tento pokles však dosud nevyvážil nárůst emisí z předchozího období.
- Od roku 2000 stále klesá počet **osob usmrčených při silničních nehodách**. Nepodařilo se však dosáhnout cíle snížit do roku 2010 počet obětí silničních nehod na 27 000. Je tedy třeba dále pracovat na dosažení cíle pro rok 2020, jímž je snížit počet těchto obětí pod hranici 15 500.

Klíčové trendy v oblasti přírodních zdrojů

Přichází EU o svůj přírodní kapitál?

- **Index výskytu běžných druhů ptáků** byl v letech 2000 až 2011 poměrně stabilní, u populace běžného polního a lesního ptactva lze však pozorovat narůstající polarizaci trendů. Zatímco u lesních ptáků došlo v uvedeném období k nárůstu o 9,7 procentního bodu, index polního ptactva o 5,6 procentního bodu klesl.
- Úbytek populace polního ptactva v severní a západní Evropě je z velké části způsoben změnami zemědělských postupů, intenzivnějším využíváním půdy a stále větší specializací. K hlavním příčinám tohoto procesu patří poskytování škodlivých dotací, chybějící pobídky k zachování zemědělské půdy s vysokou přírodní hodnotou (zemědělské oblasti s velkou rozmanitostí druhů a stanovišť a/nebo oblasti, kde se daří chráněným druhům) a stále větší využívání biomasy k výrobě energie z obnovitelných zdrojů.
- Celkový **odlov ryb z populací, u nichž jsou překročeny bezpečné biologické limity**, se v letech 2000 až 2010 snížil o 23,1 procentního bodu. V období let 2002 až 2010 však roční hodnoty kolísaly okolo průměru 16,3 %, který bezpečné biologické limity značně přesahuje. Obecně tedy populace ryb v severovýchodním Atlantiku i nadále ohrožuje nadměrný rybolov.

Úbytek rybářského loďstva: dobrá zpráva pro životní prostředí a pobřežní hospodářství

- Velikost **rybářského loďstva EU** (měřená výkonem motoru) se v letech 2007 až 2012 snížila průměrně o 2,4 % za rok. K přiměřené racionalizaci kapacity loďstva, jež povede k udržitelnějšímu řízení populací ryb a zlepšení hospodářských podmínek aktivních rybářů, je však zapotřebí dalšího úsilí a reforem.

Odběr vody se blíží udržitelné úrovni

- **Za posledních deset let** se celkový **odběr vody** ve většině regionů Evropy **snížil**, výjimkou je jihozápadní Evropa, kde odběr vody zůstává stabilní. Země, jako je Litva, Rumunsko a Belgie učinily na cestě k udržitelnějšímu hospodaření s vodou významný pokrok.

Vlivem urbanizace a dopravy je v EU zabíráno stále více půdy

- V roce 2012 zabíraly umělé vytvořené oblasti 4,6 % půdy v EU. Především vlivem rostoucí poptávky po bydlení a ekonomické činnosti v městských oblastech a dalšího rozšiřování sítí v pobřežních zónách se v EU stále zmenšuje rozsah polopřirozených oblastí a orné půdy.

Klíčové trendy v oblasti globálního partnerství

Objem oficiální rozvojové pomoci klesá, EU neplní své cíle

- Celková **oficiální rozvojová pomoc** vyjádřená jako podíl hrubého národního důchodu (HND) se v období let 2004 až 2012 zvýšila o 0,05 procentního bodu a v roce 2012 dosáhla úrovně 0,39 % ⁽³⁾.
- Mezi lety 2010 a 2012 však celkový objem rozvojové pomoci z EU vlivem rozpočtových omezení v souvislosti s hospodářskou a finanční krizí poklesl. Podobný trend je patrný i u dalších významných dárců.
- EU již dříve nespĺnila průběžný společný cíl vynaložit v roce 2010 na oficiální rozvojovou pomoc 0,56 % svého HND. Pokud bude nárůst pomoci dále pokračovat stejným tempem jako v letech 2004 až 2012, nespĺní EU ani dlouhodobý společný cíl vynaložit v roce 2015 na oficiální pomoc 0,7 % svého HND.

Zvýšení objemu finančních prostředků z EU na rozvoj rozvojových zemí

- V období let 2000 až 2011 se objem **finančních prostředků pro rozvojové země** vynaložených členskými státy EU-15 z veřejných i soukromých zdrojů zvyšoval průměrně o 4,6 % za rok. Navzdory celkově pozitivnímu vývoji lze pozorovat určité výkyvy, jejichž důsledkem pro rozvojové země, které jsou na finanční podpoře ze zahraničí závislé, může být nepředvídatelnost.
- Objem **oficiální rozvojové pomoci směřující do nejméně rozvinutých a dalších nízkopříjmových zemí** se od roku 2000 zvýšil a v roce 2011 do těchto zemí proudilo 52,5 % oficiální rozvojové pomoci ze zemí EU-15.
- Úsilí o rozvoj významným způsobem doplňují **přímé zahraniční investice**. V letech 2000 až 2011 se však přímé zahraniční investice zemí EU-15 v nejméně rozvinutých a dalších nízkopříjmových zemích snížily v průměru o 3,4 % za rok, a to z 3,2 % všech přímých zahraničních investic v roce 2000 na 2,2 % v roce 2011.

Zvýšení dovozu z rozvojových zemí do EU

- **Dovoz z rozvojových zemí** do zemí EU se mezi lety 2000 a 2012 zvyšoval v průměru o 7,8 % za rok, podíl dovozu z rozvojových zemí na celkovém dovozu do zemí EU se zvýšil z 35,2 % v roce 2001 na 47,2 % v roce 2012.
- Vůbec nejvýznamnějším faktorem v tomto trendu je dovoz z Číny. Podíl dovozu z Číny na celkovém dovozu z rozvojových zemí do EU vzrostl z 24 % v roce 2000 na 35 % v roce 2012. V absolutním vyjádření dosáhl objem dovozu z Číny v roce 2012 trojnásobku úrovně z roku 2000.
- Zvýšil se i **dovoz z nejméně rozvinutých zemí**, avšak průměrné tempo růstu dosahovalo pouze přibližně třetiny tempa růstu dovozu ze všech rozvojových zemí do EU. Dovoz z nejméně rozvinutých zemí nedosahoval v roce 2012 ani 2 % celkového dovozu do EU.

Vlivem zvyšování emisí v rozvojových zemích se rozdíl oproti EU zmenšuje

- Rozdíl v **emisích CO₂ na obyvatele** mezi EU a rozvojovými zeměmi se v období

let 2000 až 2011 zmenšil, přesto ale objem emisí v EU na obyvatele (7,4 tuny) stále 2,6krát převyšuje průměr emisí na obyvatele u rozvojových zemí (2,9 tuny).

- Ke stírání rozdílů dochází zejména v důsledku nárůstu emisí v rozvojových zemích a vlivem finanční krize, která vedla ke snížení emisí CO₂ na obyvatele v EU.

(³) Předběžné údaje za rok 2012

Klíčové trendy v oblasti řádné správy věcí veřejných

Pozitivní vývoj v oblasti soudržnosti a účelnosti politik, důvěra veřejnosti však poklesla

- **Třem hlavním orgánům EU** důvěruje méně než polovina občanů EU. Největší důvěře z nich se v roce 2012 těšil Evropský parlament (důvěru mu vyjádřilo 44 % občanů), po něm následovaly Evropská komise (se 40 %) a Rada Evropské unie (s 36 %). Důvěra občanů v politické orgány na všech úrovních je obecně nízká, a to především pokud jde o politické strany a vnitrostátní orgány (např. politickým stranám důvěruje jen 15 % a národní vládě jen 27 % občanů).
- Mezi lety 2007 a 2012 klesl počet nových případů **porušení právních předpisů týkajících se jednotného trhu** o 38 %. Z velké části tento pokles nastal od roku 2010. K porušení právních předpisů týkajících se jednotného trhu dochází nejčastěji v oblasti daní a v oblasti životního prostředí: na tyto dvě oblasti v listopadu 2012 připadalo 44 % všech řešených případů.
- **Deficit v provedení právních předpisů týkajících se jednotného trhu EU** se od roku 2000 výrazně snižoval a v listopadu 2012 dosáhl 0,6 %, tedy historického minima. Dosažený deficit, o němž se ve srovnávacím přehledu výsledků v oblasti vnitřního trhu hovořilo jako o „historicky nejlepším“, byl o 0,4 procentního bodu nižší než cíl pro provádění právních předpisů týkajících se jednotného trhu EU, který byl stanoven na úrovni 1 %.

Interakce občanů s vládami online je na vzestupu, klesá však volební účast

- **Interakce občanů s veřejnými orgány v EU online** se mezi lety 2008 a 2012 zvýšila o 8 procentních bodů. Po mírném poklesu v roce 2011 se interakce s veřejnými orgány prostřednictvím internetu znovu zvýšila a v roce 2012 dosáhla 44 %. Tento trend částečně odráží celkový nárůst v používání internetu v celé EU.
- Mezi lety 2000 a 2012 se v EU snížila **volební účast** ve volbách do národních parlamentů o 1,5 procentního bodu. Klesající trend je rovněž patrný v účasti na volbách do Evropského parlamentu.

Zdanění práce se nepodařilo přesunout na energetické a ekologické daně

- V letech 2000 až 2011 se v EU zvýšil **poměr daní z práce k ekologickým daním** o 10,1 %. Podíl ekologických daní na celkových daňových výnosech a sociálních příspěvcích v tomto období ve srovnání s podílem daní z práce klesl. Tento trend je v rozporu se strategií EU pro udržitelný rozvoj a strategií Evropa 2020, v nichž se vyzývá k přesunu daňové zátěže ze zdanění práce směrem k energetickým a ekologickým daním (k „ekologizaci“ daňového systému).
- Obdobně došlo v EU také k poklesu **implicitní míry zdanění energie**. Tento propad byl však méně výrazný: mezi lety 2000 a 2011 činil pouze 1,6 %. Snížení implicitní míry zdanění energie naznačuje, že vzhledem k potenciální daňové základně skutečné zdanění energie kleslo.

Vliv světové hospodářské a finanční krize na klíčové trendy

Z ukazatelů uvedených v této zprávě vyplývá, že celková situace je poměrně nejednoznačná. Vzhledem k rušivým vlivům hospodářské krize je navíc obtížné vyvodit obecnější závěry o tom, zda EU pokročila na cestě k udržitelnému rozvoji. V důsledku světové hospodářské a finanční krize, která začala na sklonku roku 2007, nastala v EU v průběhu roku 2008 recese. Na sklonku roku 2013, v době

dokončování této zprávy, rostlo hospodářství EU stále jen pomalým tempem. Dopady krize jsou závažné a zdaleka se neomezují jen na hospodářství; dotýkají se i řady sociálních trendů a trendů v oblasti životního prostředí, které tato publikace analyzuje. Tento oddíl stručně shrnuje vývoj v dotčených oblastech počínaje rokem 2007 a konče, je-li to možné, až rokem 2011/2012. Ačkoliv to v tuto chvíli ještě není zřejmé, mohly by mít některé následky krize, např. nižší úroveň investic, dlouhodobý a trvalý vliv, který se odrazí až v dalších zprávách.

V důsledku problémů s likviditou v bankovním sektoru, které začaly v roce 2007, došlo k omezení úvěrů a poklesu cen aktiv, čímž se snížila poptávka spotřebitelů, zvýšily se „úspory domácností“, poklesly „investice“ firem a domácností a snížil se objem mezinárodního obchodu (jež se odrazí v ukazateli „dovoz

z rozvojových zemí“) a poklesl „reálný HDP na obyvatele“. Drasticky vzrostla výše „veřejného dluhu“. Snížila se „zaměstnanost“, a to zejména zaměstnanost mladých lidí, přičemž mužů se tento problém dotkl citelněji než žen („zaměstnanost žen“). Nárůst „míry zaměstnanosti starších pracovníků“ se zpomalil. V důsledku hromadění pracovních sil a změn pracovní doby poklesla „produktivita práce“.

Na druhé straně vzrostly „výdaje na výzkum a vývoj“, protože řada zemí zvýšila výdaje ve snaze povzbudit hospodářské oživení a dlouhodobější růst. V reakci na klesající poptávku poklesla i průmyslová výroba. Je to zřejmé na příkladu „produkce toxických chemických látek“.

Nárůst „nezaměstnanosti“ a „dlouhodobé nezaměstnanosti“ se projevil v sociální oblasti. Míra „ohrožení chudobou“ sice celkově klesla, zvýšila se však u věkové skupiny 25 až 49 let a mírně vzrostla rovněž u věkové skupiny 18 až 24 let. Došlo také ke zvýšení „stupně chudoby“ a počtu „sebevražd“, a to zejména u mužů a osob ve středním věku. Poklesla i „hrubá míra čisté migrace“, pravděpodobně v důsledku problémů s hledáním zaměstnání v EU. V oblasti boje proti celosvětové chudobě došlo k poklesu u ukazatele „financování pro rozvojové země“, což bylo zaviněno spíše snížením objemu finančních prostředků od soukromých dárců než omezením prostředků poskytovaných z oficiálních zdrojů nebo nevládními organizacemi. Poptávka po energii („konečná spotřeba energie“) klesla souběžně s HDP. Tato nižší spotřeba vedla ke stabilizaci „energetické závislosti“ EU, čímž se přerušil dlouhodobý trend vzrůstající závislosti. Objem „emisí skleníkových plynů“ a „emisí látek znečišťujících ovzduší“, který se již předtím snižoval, zaznamenal ještě prudší pokles.

Objem nákladní dopravy se snižoval rychleji než HDP (což je zřejmé z ukazatele „objem nákladní dopravy ve vztahu k HDP“). Spotřeba energie v dopravě nicméně klesla méně než HDP („spotřeba energie v dopravě ve vztahu k HDP“), což je zřejmě důsledek pomalejšího snižování objemu osobní dopravy. „Emise skleníkových plynů z dopravy“ klesly a „emise oxidů dusíku (NO_x) z dopravy“ a „emise částic z dopravy“ se snižovaly rychleji než v předchozích letech. Rovněž klesl „počet osob usmrčených při silničních nehodách“, pravděpodobně v souvislosti s nižším objemem dopravy.

Reakce veřejnosti na krizi a na způsob, jakým se řeší, se odrazily na „důvěře občanů v orgány EU“ a „volební účasti ve vnitrostátních volbách“.

Vzhledem k výše popsaným okolnostem lze celkově jen obtížně posoudit, zda EU v posledních letech dosáhla reálného pokroku na cestě k udržitelnému rozvoji.

Vzhledem k tomu, že u téměř poloviny hlavních ukazatelů udržitelného rozvoje došlo k mírnému či jednoznačnému zhoršení, bude ovšem zřejmě třeba vynaložit více úsilí, aby se Evropská unie vydala směrem k udržitelnému rozvoji.